

Victor Horta in Brussel

Tekst en foto's
CHRISTINE BUYLE

Victor Horta (1861-1947) is vooral bekend als grootmeester van de art nouveau, een stijl die rond de eeuwwisseling furore maakte en aan haar internationaal succes enkele ronkende namen overhield. Art nouveau heet namelijk ook Jugendstil, modern style, secession en stile floreale. Horta haalde als art nouveau-architect bravoure-stukjes uit met glas, gietijzer en staal, maar die springen vaak minder in het oog dan zijn zweeps slagmotieven. Deze typische art nouveau-motieven - asymmetrische slingers en krullen - werden uitgevoerd in dure materialen. Ze moesten rijkdom, luxe en elegantie suggereren. Het art

nouveau-publiek bestond namelijk uit gegoede burgers, uit grootindustriëlen die hun pas verworven fortuin wilden etaleren. Zoals het *nouveaux riches* betaamt, legden ze daarbij geen greintje bescheidenheid aan de dag. Alles, van de voorgevel tot het bestek, werd met dezelfde luxueuze decoratieve saus overgoten. Zelfs de vrouw des huizes fungeerde als wandelend visitekaartje. Ze droeg kostbare art nouveau-juwelen en kreeg een jurk in zweeps slagstijl toegemeten (met volants op de boezem, een kussentje op het achterste en een korte sleep). Uiteraard werkte al dat zweeps slaggedoe op de lachspieren van de art nouveau-tegenstanders, die zich smalend uitlieten over wat zij de 'noedel-' of 'inktvisstijl' noemden. De art nouveau was echter geen lang leven beschoren. De bourgeoisie zou de Eerste Wereldoorlog niet zonder gezichtsverlies overleven en dat betekende meteen het einde van hun pralerige stijl.

De tentoonstelling stelt het beeld dat het doorsneepubliek over Victor Horta heeft bij. De naam van deze architect valt niet los te koppelen van de art nouveau, maar deze stijl nam maar een korte periode van zijn loopbaan in beslag. Hij gaf in 1893 het startsein met zijn ontwerp van het huis Tassel en liet de stijl al rond 1905 varen. Over het

belang van zijn latere werken is men het niet eens, ook niet in de tentoonstellingscatalogus.

Een andere misvatting reduceert Horta tot een kei in het bedenken van zweeps slagmotieven. De architect kon inderdaad uren zoet zijn met het bedenken van een deurklink. Hij tekende de inrichting van de huizen die hij ontwierp volledig zelf. Op de tentoonstelling zie je dan ook prachtige door hem ontworpen meubels en voorwerpen, zoals stoelen, een tafel, een bed, een bureau en een tapijt. Maar Horta was meer dan een ontwerper van zweeps slagen. Hij introduceerde enkele architecturale vernieuwingen die de weg effenden voor moderne architecten zoals Rietveld en Le Corbusier. Horta ontwierp een nieuw type woning dat fundamenteel verschilt van de rijhuizen waarmee zijn collega-architecten voor de dag kwamen. Hun herenhuizen hadden op het gelijkvloers een smalle gang en een trap, met daarnaast een drietal kamers. Het was er donker, vooral in de middelste kamer waarin geen vensters zaten. Bovendien waren de modekleuren voor de interieurs van de jaren 1870 en '80 donkerbruin en zwart. Horta's woonhuizen wijken sterk af van die traditie. Een centrale deur geeft toegang tot een hoge hal met een lichtkoepel langs

waar het zonlicht de woning kan binnenstromen. Ook in de gevels zitten grote glaspartijen en erkers. Op de centrale hal geven de kamers uit. Aangezien Horta met ijzer en staal bouwde, kon hij verschuifbare wanden gebruiken en grote openingen laten. Sommige wanden waren van glas, waardoor de vertrekken ook als de wanden dicht waren in elkaar leken te vloeien. Omdat de muren geen dragende functie hadden, hoefden de bovenverdiepingen de indeling van de onderliggende verdiepingen niet te volgen.

Deze bouwwijze was erg vooruitstrevend, maar Horta had wel inspiratiebronnen. Hij sloot aan bij de skeletbouw die door de ingenieurs in de bouwkunst was geïntroduceerd en maakte net als hen gebruik van staal, gietijzer en grote glazen platen. Hij leerde deze bouwwijze kennen bij Alphonse Balat, de architect van de koninklijke serres van Laken, waar hij een jaar stage liep. Horta putte ook inspiratie uit het werk van Eugène Viollet-le-Duc, een restaurateur van middeleeuwse kathedralen en de trendsetter van de neogotiek. Ook een gotische kathedraal is een skeletbouw. De muren hebben geen dragende functie en worden doorbroken door grote glasramen en roosvensters. Een andere inspiratiebron

van Horta is de natuur. Zijn zweeps slagmotieven zijn namelijk gestileerde planten en bloemen.

Een tentoonstelling over Horta kan natuurlijk niet tippen aan een bezoek aan een van zijn huizen. Daar kun je het spel van het wisselend zonlicht gadeslaan, de schaduw van de sierlijke balustrade op de muren ontdekken, de kostbare materialen zien en voelen hoe de mahoniehouten balustrade uitmondt in een ijzeren krul. Op een tentoonstelling moet je het stellen met foto's, grondplannen en ontwerptekeningen en dat vergt enige inspanning. Maar dankzij de vondsten van het architectenduo Paul Robbrecht en Hilde Daem, legt de bezoeker toch een boeiend parcours af door de ruimtes van het Paleis voor Schone Kunsten. Je stapt onder meer in een diaprojectie waardoor je je in de centrale hal van het Huis Van Eetveld waant. Verder is er een maquette met een stedenbouwkundig project dat Horta uitwerkte om de Brusselse bovenstad met de benedenstad te verbinden. In een andere zaal loop je langs brokstukken van het Volkshuis (1895-1899), een belangrijke realisatie van Horta, die ondanks protest uit binnen- en buitenland in 1965 werd afgebroken. Het hoogtepunt (en eindpunt) van de tentoonstelling is een donkere zaal met een schitterende maquette van

dit Volkshuis. De maquette bevindt zich net iets boven je ooghoogte, waardoor je letterlijk en figuurlijk opkijkt naar dit unieke gebouw.

De retrospectieve Horta-tentoonstelling is een organisatie van Europalia en loopt tot 5 januari 1997 in het Paleis voor Schone Kunsten, Ravensteinstraat 23 in 1000 Brussel.

Het Hortamuseum (huis en atelier van Horta), Amerikaansestraat 25 in 1060 Brussel is dagelijks toegankelijk van 14.00 tot 17.30, behalve op maandag. Groepen dienen op voorhand te reserveren. Info: 02/537.16.92.